

'Hij heeft ons krachtig moed willen inspreken' (Heb 6,18)

Een brief aan de priesters ter bemoediging

Januari 2007

Deel I: 'En de hoop wordt niet teleurgesteld' (Rom 5,5)

'In onze zware tijden' ... (1Kor 7,26)

Elke tijd is een tijd van genade. Het is ook altijd een tijd van beproeving. "Het is pas na veel beproevingen dat wij het koninkrijk van God binnen kunnen gaan", zei Paulus (Hnd 14,22).

Als priesters beleven we inderdaad moeilijke tijden. Er is te veel om op te noemen: secularisatie en onverschilligheid, spanningen binnen de Kerk rond dogma en moraal, het slinkende aantal priesters en religieuzen en het geringe aantal roepingen in onze streken, het afkalven van het voluntariaat en het uitdoven van het sociologisch christendom met zijn homogene christelijke cultuur. Ook de figuur van de priester verandert: hij heeft meer en meer verantwoordelijkheid te dragen over een steeds uitgebreider territorium, met als gevolg dat hij dreigt te vereenzamen door de steeds lossere band met een concrete gemeenschap. De kaart van de pastorale omkadering van de gemeenschappen wordt steeds verder generationaliseerd en geherstructureerd. De priester is gevat in een netwerk van raden en over-

legorganen waarin hij moet leren samenwerken met andere mensen. Het pastoraal werk wordt ook moeilijker. De priester moet een bruggenbouwer zijn tussen twee oevers: tussen wet en barmhartigheid, tussen behoudend en vooruitstrevend, tussen leer en praxis, veeleisendheid en begrip. Werk voor een heilige Christoffel in een steeds versnellende stroom. De vragen die op hem afkomen worden ook steeds moeilijker: problemen (vooral inzake moraal) die vroeger alleen op de tafel van de theoloog belandden, krijgt iedere priester nu zowat elke dag op zijn bord. Eén item uit het avondjournaal volstaat al. Dan is er nog de 'ontbossing' van het christelijk geheugen waardoor vele christenen hun moedertaal niet meer kennen. Het valt dan ook niet mee voor de priester om te antwoorden op hun vragen.

Ten slotte is er nog de eigen broosheid en zwakheid. Wij dragen de schat in broze vaten (vgl. 2Kor 4,7).

De engel van de pijn steekt wellicht nog dieper. Die zit in zijn ziel en heet: ontmoediging. De ontmoediging over wat er nu is en wat er misschien nog komen zal. Al die gevoelens leven ook in het hart van de bisschoppen. Daarom nemen ze het woord van Jezus tot Petrus ter harte: *Bevestig uw broeders ...* (Lc 22,32). Ook Paulus zond een helper naar zijn gemeenschap om ze te bemoedigen: *Timoteus moest u sterken en aanmoedigen in uw geloof, zodat u zich niet uit het veld zou laten slaan door de tegenspoed die u ondervindt* (1Tes 3,2). Aan de bisschoppen is immers niet alleen de bediening van het toezicht toevertrouwd, maar ook het ministerie van de bemoediging.

Er zijn dus pijnpunten in ons leven als priesters, maar iedere wonde is ook een plaats van genade. Een chirurg maakt wonden om te genezen en God plant het kruis altijd in verrijzenisgrond. Daarom deze brief speciaal gericht tot u, priesters, om u te bemoedigen en te danken. *Moge Hij de ogen van uw hart verlichten, zodat u ziet hoe groot de hoop is waartoe Hij u roept, hoe rijk de heerlijkheid is van zijn erfdeel te midden van de heiligen* (Ef 1,18). Samen met Jezus zeggen de bisschoppen tot ieder van u: *Jullie zijn in al mijn beproevingen steeds bij mij gebleven ...* (Lc 22,28).

De 'goddelijke' hoop

Waarop steunt die bemoediging? Is ze misschien niet meer dan een schouderklopje, een psychologische kunstgreep of het product van een zonnig temperament? Of de vrucht van een al te vlakke

menselijke wijsheid: 'Zo'n vaart zal het toch niet lopen' of 'Alles komt ooit wel weer terecht' of nog 'Met wat meer handigheid en inzet klimmen we straks wel weer uit het dal'?

Neen, onze bemoediging steunt niet op de eerste plaats op menselijke motieven, op onuitgegeven pastorale vondsten en technieken of op grotere inspanningen. Ze is uiteindelijk alleen geworteld in de theologale hoop en die steunt enkel op de belofte van God en op zijn trouw: *Zie Ik blijf bij u alle dagen tot aan het einde van de tijden* (Mt 28,20).

Daar ligt ook onze echte kwaal: durven we genoeg te hopen? Als we al hopen, is het vaak maar gedeeltelijk omdat we blijven zoeken naar een menselijke uitkomst zodat God nog niet hoeft tussen te komen. Zeker, we geloven ook te weinig en ook onze liefde is vaak te koel. Maar onze hoop krijgt rake klappen en de tijd komt dat we gedwongen worden om te hopen. Die hoop staat niet eens gevestigd op een woord, een tekst of een boek. Ze is gevestigd op een levend Iemand: Christus. Hij is onze hoop. *Houd moed: Ik heb de wereld overwonnen* (Joh 16,33).

Een Babylonische ballingschap?

We kunnen steeds minder rekenen op de ons omgevende christelijke cultuur en op een maatschappelijk netwerk dat ons draagt, de tijd van de *civitas christiana* is voorbij. We leven in een geestelijke diaspora, samen met vele andere godsdiensten, levensbeschouwingen en zingeveren. Dat is overigens de situatie waarin het christendom is ontstaan en gegroeid! Christenen waren toen ook 'overal aanwezig en nergens thuis' (Brief aan Diognetes). Er is veel inkt gevloeid over de

vraag wat de betekenis zou kunnen zijn van dat verlies aan impact op de maatschappij. Veel meer dan de vraag wat we erover moeten denken, zou onze vraag moeten zijn: 'Hoe denkt God erover?'

Zou het niet kunnen dat het gaat om een soort nieuwe 'Babylonische ballingschap'? Israël meende alle fundamenten te hebben om stevig op te kunnen bouwen: koning, tempel en priesterschap, synagoge, heilige berg en heilig land, maar het vergat dat het op God moest bouwen. Toen leidde God Israël naar Babel om zijn volk te laten ondervinden dat het alleen op God moest bouwen. In plaats van zelfverzekerdheid krijgt Israël een *deemoedig en vermorzeld hart* (Ps 51,19). Misschien heeft onze Kerk ook te veel op zichzelf gerekend, terwijl ze alleen op Christus moest bouwen? Die verzoeking is oud: *Ze hebben Mij verlaten, de bron van levend water, en ze hebben regenbakken gemaakt die gebarsten zijn en die geen water kunnen houden* (Jr 32,13).

Om Israël te sterken en te troosten zijn precies tijdens die Babylonische ballingschap de tederste en meest moederlijke teksten geschreven van de hele bijbel. God was niet meer alleen de felle veldheer en de sterke strijder aan het hoofd van Israëls legerscharen. Hij was bovenal de nabije en tedere God. In Babel heeft Israël de deemoed geleerd en het onwrikbare vertrouwen op God alleen te bouwen. Zo kan ook onze moeilijke tijd een gezegende tijd worden van genade en hoop. Dat is misschien het meest heilzame dat God ons nu kan geven, maar het doet wel pijn.

Het volk van Israël is met tranen in ballingschap gegaan, maar het is juichend

teruggekeerd. Onze ballingschap zal ook zo zijn: een uitzuivering en een verdieping. De pijn van deze tijd kan een hint zijn van Godswege om meer christen en meer priester te worden. Op dat vlak is meer te ondernemen dan op het werkveld. Rationalisatie en herstructurering, herverdeling van taken en bevoegdheden zijn ongetwijfeld onmisbaar, maar de echte heropbouw zal komen uit de bekering van het hart. De oplossing zit in ons: leven en denken we wel evangelisch genoeg?

Een leerschool van vertrouwen: vier parabels van Jezus

Zo een 'dip' – in het klein – hebben de apostelen ook meegemaakt en wat deed Jezus toen? Het staat bij Marcus in het vierde hoofdstuk: Hij gaf hun vier parabels om moed te krijgen en vertrouwen te scheppen. Het was wellicht Jezus' antwoord op de vaststelling van de leerlingen: 'Als het rijk Gods door ons moet komen, dan is er geen vooruitzicht.' Ontmoediging was zichtbaar ook hun probleem.

In zijn antwoord wijst Jezus op de eigen wetmatigheden die heersen in het Rijk Gods en die wijken af van wat in de wereld geldt. In economie en bankwereld, in menselijke planning en berekening zijn efficiëntie, rationaliteit, productiviteit en spaarzame omgang met middelen de voorwaarde voor elk succes. Daar is geen ruimte voor gratuiteit, overvloed of genereuze verspilling.

Zie naar de zaaier, zegt Jezus, hij ziet ook de hindernissen op zijn akker – stenen, begane wegen, doornen en distels – maar hij kijkt vooral naar de goede grond die er altijd ook ergens is, in elke situatie, in

elke tijd en in elk mensenhart (vgl. Mc 4,1-9). Ook overbezorgdheid (Mc 4,26-29) is uit den boze. De oogst hangt immers niet af van onze inspanningen, op het zaaïen na. Zie naar de landman: die zaaït en gaat dan gewoon slapen. Hij staat op, gaat over tot de orde van de dag en de oogst komt vanzelf. *De aarde brengt zelf de vruchten voort, eerst de halm, dan de aar en dan het rijpe graan in de aar* (Mc 4,28). In het Rijk Gods heerst evenmin de economische wet van de proportionaliteit tussen wat geïnvesteerd wordt en de opbrengst. Zie, het kleinste van alle zaadjes – het mosterdzaadje – wordt *groter dan alle andere struiken en het krijgt grote takken, zodat de vogels van de hemel in zijn schaduw kunnen nestelen* (Mc 4,32). Ten slotte zegt Jezus dat wie ooit is begonnen te werken in het Rijk Gods, er best aan doet voort te doen: *Breng je de lamp soms binnen om die onder de korenmaat te zetten of onder het bed? Toch zeker om haar op de standaard te zetten* (Mc 4,21)?

Moeten wij, priesters, niet meer gaan kijken naar wat er leeft en groeit rondom ons in de gemeenschappen? Er zijn duizenden kleine plantjes – fragiel en nauwelijks te zien – die in stilte groeien en we merken het niet. Voor wie gelooft, is er nochtans veel te zien.

Evangelische radicaliteit

Elke echte bemoediging begint bij een nieuwe cultuur van ons eigen priesterhart. Voorop staat hierbij de gebedscultuur. Al te zeer stelt men het gebed voor als een middel om als priester te kunnen leven en pastoraal vruchtbaar te handelen. Gebed is echter geen middel, het is het doel. Bidden is het spreken van de Geest in ons en drager zijn van de Geest

is het wezen van ons priester zijn. Bidden is geloven, hopen en beminnen: we zijn gebed. Het gebed ontspringt vanzelf uit de diepste kern van ons priester zijn: we zijn bidders met de Christus. *Als iemand Mij liefheeft, zal hij mijn woord ter harte nemen; dan zal mijn Vader hem liefhebben en zullen We bij hem ons verblijf gaan houden* (Joh 14,23).

Tijd maken

Gebed is liefde en liefde is tijd. Dat geldt vooral in deze dagen waar het 'doen' het steeds opnieuw haalt van het 'zijn'. De toekomst van de Kerk is verbonden met het gebedsgehalte van ons, priesters, en van onze gemeenschappen. Plannen, denken en handelen doen anderen ook, bidden echter niet. Jezus zegt het duidelijk: *Los van Mij kunnen jullie niets* (Joh 15,5). Heeft Hij ons op het kruis niet verlost door zijn biddende overgave: *Vader in uw handen ...* (Lc 23,46)? Toen Jezus niets meer kon doen, bad Hij.

Ons probleem met bidden is vooral een probleem van tijdsbeheer en van agenda-planning. Bidden is immers op de eerste plaats tijd maken, nog afgezien van wat we in die tijd doen. Tijd geven in een hec-tisch bestaan als het onze, is immers liefhebben. Het komt er bijgevolg op aan onze gebedstijden te plannen zoals – of zelfs nog voor – we dat voor ons pastoraal werk doen. Een groot deel van onze vermoeidheid komt misschien niet zozeer door het vele werk, maar eerder door het ontbreken van tijd die we nemen om bij God tot rust te komen. Overigens gaat er in deze tijd van jachtig aan pastoraal doen geen aantrekkingskracht meer uit op jongeren om priester te worden. Het is misschien zelfs contraproductief voor nieuwe roeping. Tijd maken bevrijdt en

maakt gelukkig. Wat een voorrecht te mogen en te kunnen bidden! Vele mensen kunnen dat niet of nauwelijks.

Een leven volgens de bergrede

Naast het gebed is de wijze waarop we leven van groot belang; niet enkel voor onze uitstraling naar buiten, maar ook voor onszelf. Een zekere radicaliteit naar de maat van Gods genade geeft ook aan onszelf een goed gevoel. Ondanks de veeleisendheid van de bergrede, die soms haaks staat op onze eerste behoeften, is ze bron van grote vreugde. Mensen die radicaal evangelisch leven, zijn altijd blijde mensen. Het is de middelmatigheid die triest maakt. *Als je wil gelukkig zijn als priester, wees het helemaal*, zegt een oude spreuk. Soberheid, liefde, vrijgevigheid en vergeving maken gelukkig. Duizenden heiligen hebben dat beleefd. Zelden is er iemand gevonden die meer evangelisch leefde dan Franciscus. En nooit was er een vreugdevoller mens op aarde dan hij.

Het recept voor geluk van het evangelie steekt in de 'overvloedige gerechtigheid'. De christelijke moraal heeft wel grond onder de voeten – wie lager gaat doet zonde – maar ze heeft geen plafond boven zich. Het kan altijd hoger: *Wees dus volmaakt zoals jullie hemelse Vader volmaakt is* (Mt 5,48). Dat ideaal van de overvloedige gerechtigheid hoeft niet eens in de eerste plaats kwantitatief te zijn: méér doen. Het is veeleer: méér evangelisch zijn. De bergrede zegt niet zozeer: *doe meer*, maar *wees meer*.

Samenleven als broeders

Een andere bron van gelukkig zijn is de onderlinge broederlijkheid binnen onze gemeenschappen en in het bijzonder on-

der de priesters en met de bisschop. De eensgezindheid en de broederlijke liefde was al het kenmerk van de eerste christelijke gemeenschappen: het was een bron van geluk en had grote uitstraling en werfkracht (vgl. Hnd 4,32-36). De zorg voor het presbyterium is voor de bisschoppen een eerste zorg. Meer en meer is het nodig dat priesters elkaar ontmoeten, ook buiten de samenkomsten voor pastorale planning en coördinatie: bijvoorbeeld tijdens de maaltijd, in gebedsbijeenkomsten, op recollecties en retraites. Samenleven – met voldoende waarborg voor de eigen privacy – kunnen we niet anders dan aanbevelen en steunen.

Het celibaat

De belofte van celibaat staat fel onder druk in onze dagen. Het is voor velen – ook christenen – moeilijk geworden om zo'n levenswijze te appreciëren. De herwaardering van seksualiteit en huwelijk binnen het christendom heeft de vroegere publieke 'aura' rond het celibaat doen tanen. Een aantal uittredingen en mislukkingen, ontrouw en huichelarij zetten het celibaat in een slecht daglicht. Velen besluiten daaruit dat het gaat om een onmogelijke levenswijze en verwijten de Kerk dat ze dat verlangt van haar priesters. Dat wordt nog verergerd door de overbeklemtoneering van erotiek in onze samenleving en in de media.

De celibaatscrisis heeft ook te maken met een steeds zwakker wordend geloof in het voortbestaan na dit leven. Wat is de zin van ongehuwd te leven als er na de dood niets meer van mij overblijft? *Als de doden niet verrijzen, laten we dan maar eten en drinken, want morgen gaan we dood* (1Kor 15,32) en *Indien wij enkel voor dit leven onze hoop op Christus hebben ge-*

vestigd, zijn wij het meest van alle mensen te beklagen (1Kor 15,19). De waardering van het celibaat heeft alles te maken met het verrijzenisgeloof. Augustinus gaf een definitie van het celibaat waarin niet eens een verwijzing naar seksualiteit voorkomt: 'Virginitas est: in carne corruptibili perpetua immortalitatis meditatio' – maagdelijkheid is: in dit sterfelijk lichaam zonder ophouden voor ogen houden dat we onsterfelijk zijn. De waardering van het celibaat in een samenleving is tevens de graadmeter van haar geloof in de verrijzenis van het lichaam. Daarvan getuigen monniken en religieuzen en ook wij, priesters. Het is een steun voor de velen die ongewild ongehuwd moeten leven en voor vele gehuwden om elkaar trouw te blijven.

Sinds vele eeuwen verlangt de Kerk het celibaat van haar priesters. Die eis betreft niet zozeer het *esse* (zijn) van het priesterschap, als wel het *melius esse* (de meerwaarde). Hoezo? Het celibaat is het collectieve antwoord van de Kerk op een radicale eis tot navolging van Jezus van heel dichtbij: *Wie naar Mij toe komt, moet zijn vader en moeder, zijn vrouw en kinderen, zijn broers en zusters, ja zelfs zijn eigen leven verfoeien; anders kan hij geen leerling van Mij zijn* (Lc 14,26). Daarenboven is het bij de priester ook een betrouwbare indicator die aangeeft dat het priesterschap voor hem niet louter een functie, maar een roeping is. Het mag ons niet verwonderen dat niet iedereen dat begrijpt. Dat verstaan schrijft zich immers in, in de logica van de liefde en zo iets begrijpt alleen hij die liefheeft. *Maar Hij zei: 'Niet allen begrijpen dat woord, alleen zij aan wie het gegeven is'* (Mt 19,11).

De Kerk zou de celibaatswet kunnen wijzigen, het is immers een kerkelijke wet en

in sommige katholieke Kerken is dat zelfs zo. Het kan dus, maar dan verzaakt de Kerk ook aan haar vraag aan de priesters om Christus van heel nabij te volgen en radicaal in te gaan op zijn woord: *Wie meer houdt van een zoon of dochter dan van Mij, is Mij niet waard* (Mt 10,37).

Blijft echter dat het celibaat moeilijk is en in onze tijd wellicht nog meer dan vroeger. Priesters beschikken minder over het draagvlak van een begrijpende en behoevende gemeenschap, de promiscuïteit is groter, media en publiciteit kijken de andere kant op en er is minder sociale controle. Daarom zijn het samenleven met collega's – of althans hun nabijheid en steun – naast een diep gebedsleven en een persoonlijke liefde tot Christus onmisbaar. Celibatair leven vereist immers intense liefde.

Ten slotte is het ook zo dat de evangelische zuiverheid een plant is die niet geïsoleerd in Gods tuin kan gedijen. Ze vraagt om planten in de buurt: zonder een zekere armoede en soberheid en zonder de gehoorzaamheid verkommert ze. De drie zussen zijn nooit helemaal te scheiden.

Een bijzonder domein van evangelische radicaliteit en van armoede is heden dat van het verzaken aan eigen wil en voorkeur om zich te kunnen geven in gehoorzaamheid en beschikbaarheid. De pastorale situatie is nu zo, dat ze vaak dwingt tot grote mobiliteit: de priester wordt gevraagd meerdere parochies te bedienen, te veranderen van standplaats, honkvastheid los te laten. Dat alles kan zeer kruisigend zijn, vooral in een tijd die gekenmerkt wordt door een heel lage pijn-drempel en waar zowat alle mensen zoeken naar stabiliteit, geborgenheid en comfort. De evangelische gehoorzaam-

heid is wellicht de moeilijkste geworden van alle evangelische raden.

Kijken we nogmaals naar Franciscus van Assisi. Hij was arm, zuiver en gehoorzaam. Alleen wie zo vrij is, kan een zonnelied dichten. Hij heeft een heel andere blik op de zon, de maan en de sterren, het water en de lucht en op zuster dood. Hij is vrij en gelukkig.

Het apostolisch lijden

Priester zijn brengt lijden mee en priesterwerk kent mislukkingen. Leerling van Jezus zijn alleen al brengt een deel lijden met zich mee: *Hij moet zijn kruis dragen en Mij volgen; anders kan hij geen leerling van Mij zijn* (Lc 14,27). Dat geldt nog meer als men radicaal leerling wil zijn en Hem van heel nabij wil volgen. Leerling van Jezus zijn staat haaks op de gevoeligheden van onze cultuur.

Soms denken wij dat onze mislukkingen te wijten zijn aan ons gebrek aan competentie, aan onze onhandigheid of aan een tekort aan inzet en edelmoedigheid, aan de fouten van medechristenen of van de Kerk. Die fouten zijn er natuurlijk. Maar ook als al die gebreken er niet zouden zijn en we van hoog tot laag te maken hadden met volmaakte mensen in de Kerk, dan nog zouden er mislukkingen zijn en tegenstand. Het apostolisch lijden hoort erbij. Zei Paulus niet toen men hem in de arena van Efese wou lynchen: *U moet weten broeders en zusters, dat de tegenspoed die we in Asia hebben moeten doorstaan uitzonderlijk groot was. We hadden het zwaar te verduren, zo zwaar dat het onze krachten te boven ging. We vreesden ernstig voor ons leven, we waren er zelfs zeker van dat het doodvonnis over ons al was uitgesproken. Maar juist dat liet ons*

beseffen dat we niet op onszelf moesten vertrouwen maar alleen op God die zelfs de doden opwekt ... (2Kor 1,8-9)? Zelfs als we alles goed zouden doen, dan zou er nog weerstand en tegenkanting zijn, want ze hebben Mij gehaat zonder reden (Joh 15,25; vgl. Ps 35,19).

Meer dan vroeger is de pijndrempel voor onze tijdgenoten laag en dus ook voor ons, priesters. Zeker, we moeten ons te weer stellen tegen het lijden, maar er is met ons pastoraal lijden veel meer aan de hand. De diepste reden van het apostolisch lijden is een geheim tussen de apostel en zijn Heer. Paulus zegt het zo: *Op het ogenblik verheug ik mij dat ik voor u mag lijden en in mijn lichaam mag aanvullen wat nog ontbreekt aan de verdrukkingen van de Christus ten bate van zijn lichaam, dat is de Kerk* (Kol 1,24). In ons voltrekt zich het mysterie van het lijden van de Christus zelf: niet wij lijden, maar Hij lijdt in ons voor de gemeenschap. Dat mag ons eerder verheugen dan dat het ons zou bezwaren. Zo was het ook met Petrus en Johannes: *Zij verlieten het Sanhedrin, blij dat ze waardig bevonden waren om vanwege die naam smadelijk behandeld te worden* (Hnd 5,41).

Zelfs het conflict met de machten van deze wereld hoeft ons niet te verontrusten ... *want ze zullen je uitleveren aan rechtbanken en in hun synagogen zullen ze je geselen ... Wanneer ze jullie uitleveren, maak je dan geen zorgen over hoe je zult spreken en wat je zult zeggen. Want op dat uur zal jullie ingegeven worden wat je moet zeggen* (Mt 10,17.19).

Geloven in het priesterschap

Er is nog meer werk aan onze binnenkant. Er is grote nood aan de verdieping

van ons zelfbewustzijn als priester. We moeten ons meer kunnen vestigen in een rustig vertrouwen op onze priesterlijke identiteit.

De herwaardering van het dooppriesterschap door het Tweede Vaticaans Concilie draagt rijke vruchten voor de Kerk. Daarvan zien we dagelijks de bewijzen. Maar hier en daar kan het ook tot grensvervaaging leiden en het eigene van de priester soms naar de achtergrond duwen. Een priester kan niet leven in een soort nevel rond zijn identiteit en zijn specifieke taak. Trouwens, de gemeenschap evenmin. De Kerk heeft in datzelfde concilie trouwens duidelijk gesteld dat de twee priesterschappen duidelijk van elkaar verschillen – qua natuur en niet enkel qua graad – maar dat ze daarom niet minder complementair zijn voor de opbouw van de Kerk.

Vervolgens is er de trend om iemands identiteit vooral te verbinden met wat hij doet en presteert. Echter, de priester haalt zijn identiteit meer uit wie hij is dan uit wat hij doet. De priesters stellen Christus aanwezig in de Kerk. Samen met de gelovigen zijn ze ledematen van Christus' Lichaam, maar voor de gelovigen en tegenover hen zijn de priesters diegenen die Christus' Hoofd tegenwoordig stellen. Het hoofd is niet gescheiden van het lichaam, maar het valt er evenmin mee samen. Dat vis-à-vis bepaalt het priesterlijk handelen. Wanneer hij als priester preekt, doet hij dat op gezag van Christus: hij is verkondiger en predikant, meer dan spreker of redenaar. Wanneer hij viert, mag hij Christus' woorden op de lippen nemen en uitspreken: hij spreekt niet enkel namens Christus, het is Christus die in hem zegt: *Dit is mijn Lichaam ...* Hij is celebrant en geen animator. Wanneer hij leiding geeft, doet hij dat met het herderlijk gezag van

Christus: Hij is herder en dat is meer dan leider zijn.

De priester is met Christus bekleed en is drager van zijn Geest. Dat behoedt hem niet voor zwakheid, onwetendheid en falen, noch voor zonde. Daarom is zijn priesterschap niet in de eerste plaats een eretitel of een machtspositie die hij zou kunnen claimen, maar een grote verantwoordelijkheid die hem op de schouders wordt gelegd.

Dat diepe geloof in de specificiteit van zijn wezen en taak is onmisbaar voor de priester en voor zijn geluk. Ontelbare gelovigen weten dat ook en ze dragen hun priesters. *Gehoorzaam uw leiders en doe wat zij verlangen; zij zijn dag en nacht voor u in de weer, want zij moeten daarvoor verantwoording afleggen. Zorg ervoor dat zij hun taak met voldoening kunnen vervullen en niet hoeven te klagen, want dat zou voor u niet voordelig zijn* (Heb 13,17).

Deel II: De tekenen van de tijd kunnen duiden (vgl. Mt 16,4)

Om priester te kunnen zijn in deze tijd hebben we de hoogste nood aan hoop en vertrouwen, in de eerste plaats aan theologale hoop. Dat ontslaat ons niet van het nadenken, van het inspelen op steeds nieuwe pastorale situaties en van het inoefenen van steeds nieuwe pastorale technieken. Het mag immers niet dat *de kinderen van deze wereld onderling handiger te werk gaan dan de kinderen van het licht* (Lc 16,8).

Het zaad van het evangelie blijft hetzelfde, de Schenker van het zaaigoed eveneens, maar de zaaiers zijn telkens nieuw en de

akker wordt in elke tijd weer voor een deel hertekend. Het is de opgave van de pastoraal die 'politiek' van het zaaien met het wisselen van de tijden op bepaalde momenten te herzien. Er stellen zich nogal wat problemen en de priesters zijn de eersten die ermee geconfronteerd worden.

De parochie

Het lijkt alsof de parochie altijd heeft bestaan. Ze is inderdaad zeer oud, maar de eerste christenen kenden het territorialiteitsprincipe niet: ze vormden kleine gemeenschappen. Ze worden in de Handelingen der Apostelen bijna idyllisch beschreven. Van zodra het christendom zich begon te organiseren werd de huisliturgie verlaten en ontstond de parochie. Vooral toen het geloof zich buiten de steden begon te verspreiden, was die territoriale organisatie aangewezen en zelfs onmisbaar. Door het gebrek aan communicatiemogelijkheden en mobiliteit moesten de christenen zich wel scharen rond duizenden parochiekerken. De hele cultuur – ook die van het geloof – werd honkvast. De afstanden tussen de verschillende territoriale gemeenschappen bracht mee dat elke parochie liefst elke service moest bieden: prediking, viering en diaconie.

Maar is de parochie eeuwig? De levensomstandigheden zijn de laatste decennia grondig gewijzigd. De mensen leven niet meer honkvast, geplant, gegroeid en geteeld in hetzelfde territorium. Er zijn bredere netwerken ontstaan en de fysieke nabijheid is helemaal geen dwingende factor meer om gemeenschap te vormen. Men kan reizen en kiezen.

Het territorialiteitsprincipe zal wel nooit helemaal worden verlaten, de mens woont immers altijd ergens. Maar de con-

crete vormgeving van de parochies zal wijzigen. Schaalvergroting en samenwerking tussen gemeenschappen dringen zich op, ook al door het geringer aantal priesters. Gemeenschappen worden complementair en werken subsidiair. Gaan we naar centrumparochies met filialen zoals in de missiegebieden? We zullen wellicht ook een hiërarchie en dus een rangorde moeten aanhouden in onze 'service': eerst prediking en viering, dan diaconie. Service – overall, onmiddellijk en altijd – is niet langer mogelijk. Ook het fenomeen van de keuzeparochie zal zich verspreiden.

Is dat alles zo verontrustend en ontmoedigend? Welnee. We zullen ons wel niet meer kunnen neerzetten in de comfortabele zetel van de gevestigde tradities en gewoonten. Maar kon Paulus dat? *Met de zwakken ben ik zwak geworden om de zwakken te winnen. Alles ben ik voor allen, om er tot elke prijs wel enkelen te redden* (1Kor 9,22).

Een nieuwe figuur van de priester

De figuur van de priester en zijn pastorale inzet zullen wijzigen. Er is al veel gebeurd tijdens de laatste halve eeuw. Er was trouwens al een verschil vanaf het hele eerste begin: Jakobus was honkvast en resideerde in Jeruzalem, Petrus trok rond onder de joodse gemeenschappen en vestigde zich tenslotte in Rome, Paulus bleef altijd een rondtrekkende missionaris. Van de priesters in de diaconieën rond de paus te Rome, de presbyteria rond de bisschop in de eerste eeuwen, de abdijen en hun monniken-priesters van de middeleeuwen, de missionarissen in de nieuwe wereld, de reizende volkspredikanten zoals Louis-Marie Grignon de Montfort, de priesters van de armen- en ziekenzorg zoals Vincentius a Paulo, de klassieke

parochieherder zoals de pastoor van Ars, tot de priesterleraar en de moderne proost van verenigingen en bewegingen: elke tijd heeft zijn priesters anders gemoduleerd en hen telkens nieuwe pastorale vaardigheden ter hand gesteld.

Het priesterbeeld van de toekomst kan niemand met zekerheid nu al uittekenen. Het zal allicht organisch meegroeiën met de beschaving en haar mutaties. Maar één ding is zeker: het zal een grote flexibiliteit vertonen. Er zijn competenties te verwerven waar we in onze tijd niet om heen kunnen: bekwaam zijn om duurzame pastorale relaties aan te gaan, kunnen samenwerken, beleidstalent en zin voor grotere gehelen hebben ...

Het enige wat ons hierop efficiënt kan voorbereiden is de volgzzaamheid aan wat de Geest elke dag zegt tegen de Kerken. De priester van de toekomst zal wellicht meer reizend zijn dan sedentair. Waarschijnlijk zal hij de geborgenheid van een overzienbare en warme lokale gemeenschap vaak moeten missen. En al blijft hij de herder, hij zal zich door anderen moeten laten helpen. Het gevoel van 'Ik doe het liever zelf (en beter)' zal hem ontvallen. Maar het zal hem ook de voldoening geven meer bezieler dan manager te mogen zijn. Zijn wezen blijft hetzelfde en zijn taak identiek: Christus aanwezig stellen in de gemeenschappen. Zijn priesterwerk blijft dienst aan de liefde: een dienstwerk van het hart, meer dan van handen en voeten.

Jongere priesters hebben dat al wat in de vingers. De omstandigheden waarin ze priester zijn geworden hebben hen vertrouwd gemaakt met snelle veranderingen. Ze kunnen dat eventueel aan anderen leren. Omgekeerd ontvangen zij van

de oudere priesters de zin voor geduld, voor volharding en voor het kruis.

Samen leven en werken

Met de dag wordt de nood aan samenwerking onder priesters groter. Dat heeft niet alleen te maken met de priester-schaarste. Het is evenzeer een gevolg van het isolement van het 'ik' en van het groeiend individualisme. Daarom zoekt de hedendaagse mens meer dan vroeger naar kleine en warmere gemeenschappen. Nu de steun van de grote sociale netwerken wegvalt, kijkt de mens uit naar kleinere verbanden. Zo zal het ook de priesters vergaan.

Er is nog meer reden voor de priesters om aaneen te sluiten. Vooreerst een heel pragmatische reden. Daar ze geen *hulp hebben die bij hen past* (Gn 2,18) zijn ze voor huisvesting, voeding, verzorging, op zichzelf aangewezen. Daarvoor samen zorgen, betekent grote tijdsbesparing en waarborgt ruimte voor gebed en rust. Bovendien zendt Jezus zelf zijn apostelen altijd samen – twee aan twee – op tocht: *Hierna wees de Heer nog tweeënzeventig anderen aan en zond hen twee aan twee voor zich uit naar alle steden en plaatsen waar Hij zelf nog komen zou* (Lc 10,1). En Petrus nam Marcus bij zich en Paulus Lucas, Timoteüs en Titus.

De hedendaagse priester kan het steeds minder aan om alleen te leven en te werken. Vaak moet hij de steun ontberen van de lokale gemeenschap waarin hij is opgenomen. Als kind van zijn tijd kan hij het ook affectief minder aan om alleen te staan. Er is ooit gezegd dat 'een christen die alleen staat in doodsgevaar verkeert'. Hoeveel te meer dan een priester? Dat samenleven van priesters kan een heel

gamma van vormen aannemen: van het samen overleggen over het werk, over samen de maaltijden gebruiken en samen bidden (de recollecties!) tot samenwonen.

De eenheid en samenhang onder priesters is wezenlijk voor de opbouw van de Kerk in de toekomst. Het is immers zo, dat in elke tijd waar men spreekt van een herstelling van de Kerk, dat steeds is gebeurd vanuit gemeenschappen. Denken we maar aan de activiteit van de heilige Norbertus die met dat doel voor ogen de orde van Premonstreit stichtte. Daarenboven zijn de eenheid, de onderlinge liefde en de wederzijdse aanvaarding van elkaar binnen het presbyterium en rond de bisschop, een sterk getuigenis naar buiten en een bron van slagkracht voor het pastorale werk. Onenigheid en spanningen doen niets dan verlammen: *Een verongelijkte broer is erger dan een machtige stad, en geschillen zijn als de grendel van een vesting* (Spr 18,19).

Nu het aantal priesters daalt, krijgt het presbyterium een concreter uitzicht: samenkomen rond de bisschop – in de christenheid bijvoorbeeld en voor overleg – wordt meer haalbaar dan vroeger. En zegt de psalmist niet: *Zie hoe goed, hoe weldadig het is om als broeders bijeen te zijn* (Ps 133,1)?

De sacramentenpastoraal

De sacramentenpastoraal is zowel de vreugde als de pijn van vele priesters. Ze weten hoe kostbaar dat werk in de Kerk is, het zijn de kanalen van de genade die hun in de handen gelegd zijn. Anderzijds zijn ze ook vaak ontgoocheld over de discrepantie tussen wat ze willen aanbieden en wat de mensen vragen. Ze laveren, tussen rigorisme en laxisme als tussen

Scylla en Charybdis. Beide houdingen gaan ongetwijfeld terug op een legitieme pastorale bekommernis: de ernst van de sacramentele praxis in de Kerk hoog houden en de wetenschap dat de sacramenten er zijn voor de mensen.

Het probleem is zo oud als de Kerk: varen tussen enerzijds veeleisendheid en ernst en anderzijds tussen begrip en barmhartigheid. De geschiedenis van het verzoeningssacrament is daar de duidelijkste illustratie van. Er is nogal wat verschil tussen de oude canonieke boete (eenmalig, na strenge en lange boetetijd) en de huidige biechtpraktijk. Feit is dat de Kerk zich altijd minder thuis heeft gevoeld bij de rigoristen dan bij de milden en de barmhartigen.

In elk geval is het zo dat men de mens die een sacrament komt vragen, moet nemen zoals hij is en dat men hem zover mogelijk probeert mee te nemen naar een dieper begrip van het sacrament. Wie zover meegaat als hij kan, kan niet worden uitgesloten. Maar naast die individuele benadering dient ook ernstig werk gemaakt te worden van een collectieve sacramenteninitiatie – in het bijzonder van de ouders. Speciale nadruk verdienen in dat proces de drie initiatiesacramenten: doop, vormsel en eucharistie.

En wie nog voor de poort staan?

Nu de tijd van de *civitas christiana* en van het sociologisch christendom voorbij is en onze samenleving religieus gemengd is geworden, dringt de noodzaak zich op van een nieuwe pastoraal, waarmee we slechts summier ervaring hebben: de evangelisatie van 'half- en niet-gelovigen. Van een onderhoudspastoraal gaan we ongetwijfeld over naar een missionair-

re pastoraal. Dat is onze hoofdzorg voor de komende decennia.

Het gaat om nieuwe pastorale technieken, maar meer en voor alles om een mentaliteitswijziging. Voorop staat het geloof in God die *wil dat alle mensen gered worden en tot de kennis van de waarheid komen* (1Tim 2,4). Het geloof is voor alle mensen nodig. De relativiseringsmentaliteit die beweert dat elke mens in zijn eigen geloof zalig wordt, dooft elke missionaire vlam en is daarenboven in aperte tegenspraak met Jezus' zendingsbevel dat Hij ons heeft opgedragen voor Hij ons verliet (Mt 28,16-20). Het feit dat God alle mensen wil redden, ontslaat de Kerk niet van haar opdracht om bij alle volkeren te gaan prediken. Naar hen gaan die Jezus niet of maar half kennen, heeft ook te maken met de diepe hartsgesteltenis van liefde en meevoelen met de mensen. Wie dat niet voelt, mist iets van Christus' hart in zijn boezem: *Bij het zien van de mensenmenigte werd Hij diep bewogen door hen, omdat ze geplaagd en gebroken waren als schapen zonder herder* (Mt 9,36).

Er is bovendien meer nodig dan het 'medelijden' van het hart. Wij, priesters, zijn doorgaans niet of onvoldoende voorbereid – technisch noch mentaal – om, zoals Paulus, naar de heidenen te gaan. Al bij al lopen we hoger op met Petrus die kon prediken in een meer vertrouwd (joods) milieu. Paulus was anders: *Hij die Petrus kracht had gegeven voor de zending onder de besnedenen had mij kracht gegeven voor de heidenvolken* (Gal 2,8). Die kracht hebben we nu broodnodig om te prediken voor 'proselieten aan de poort' en voor heidenen. We zullen ons hun cultuur moeten eigen maken en hen nemen waar ze staan, net zoals Paulus deed op de Areopag. Want in elke heiden – van toen en

van nu – sluimert een Godzoeker. *Paulus ging in het midden van de Areopagus staan en zei: 'Atheners, aan alles zie ik dat u buitengewoon godsdienstig bent. Toen ik rondliep en uw heiligdommen bezichtigde, trof ik ook een altaar aan met het opschrift: aan de onbekende god. Welnu, wat u zonder het te kennen vereert, dat kom ik u verkondigen'* (Hnd 17,22-23).

De eerste prediking beperkt zich tot het *kerygma*, het verkondigen van de naakte kern van de boodschap. Verantwoording en uitleg zijn voor later. Dat kerygma is altijd een getuigend spreken: boodschap en boodschapper zijn één. Het is tevens een vrijmoedig spreken – *parrhesia* – zonder complexen en zeker zonder arrogantie. Het wordt gedragen door het vaste geloof dat in de spreker de Geest van Christus zelf spreekt. *U verlangt immers het bewijs dat Christus spreekt door mij? Welnu, Hij is niet zwak, maar Hij toont zijn kracht onder u* (2Kor 13,3).

Wie evangeliseert, weet ook dat de impact van zijn woord komt van de Geest die kracht verleent aan zijn woorden en niet van eigen welsprekendheid. *Wat mijzelf betreft, broeders en zusters, toen ik u het geheim van God kwam verkondigen, deed ik dat niet met vertoon van welsprekendheid of geleerdheid ... Bovendien voelde ik mij toen zwak, onzeker en angstig ... Het woord dat ik u verkondigde, overtuigde niet door geleerde woorden, maar het getuigde van de kracht van de Geest* (1Kor 2,1.3-4). Tenslotte is het ook vaak de eerste prediking die het meest op weerstand stoot en die de apostel beproeft. Heeft God ook niet over Paulus gezegd: *Ik zal hem namelijk laten zien hoeveel hij moet lijden omwille van mijn naam* (Hnd 9,16)? En Petrus en Johannes waren na hun eer-

ste preek voor het Sanhedrin ... *blij dat ze waardig bevonden waren om vanwege die naam smadelijk behandeld te worden* (Hnd 5,41).

Daarnaast is er nood aan geloofsverantwoording. Door de stijgende scholingsgraad stellen onze tijdgenoten terecht meer kritische vragen dan vroeger: 'Hebben we wel redenen om te geloven?' Ook de verdere explicitering van de geloofsinhoud in catechese en theologie stelt hogere eisen dan vroeger. Daarvoor beschikken we echter al langer over expertise. Voor de eerste evangelisatie niet.

De vreugde van de priester

Er is nog een reden tot hoop en vertrouwen: onze roeping. Die heeft twee zijden: de objectieve en de subjectieve. Beide zijn aantoonbare feiten dankzij de zichtbare en de hoorbare tekenen van God waarop we kunnen bouwen.

De objectieve roeping is onze uitverkiezing door de Kerk, de handoplegging en het gebed van de bisschop. Ze is een feit dat ingeschreven staat op de tijdslijn en waaraan niet kan worden getwijfeld: het is gebeurd. Wanneer de Kerk ons roept en wijdt bestaat er geen twijfel meer, God wil ons als zijn priester.

Er is ook de subjectieve roeping: de tekens die God ons geeft binnen in ons hart. *De Geest zelf verzekert onze geest* (Rom 8,16) dat wij geroepen zijn. Het eerste teken in ons hart is dat onze roeping ons is overkomen, wij hebben ze zelf niet gemaakt. We zijn er om zo te zeggen op 'gestoten' en hebben ze in ons 'gevonden'. We zijn er wel vrij op ingegaan en hebben 'ja' gezegd. De roeping zelf ging ons ja-woord vooraf. Waren we beter dan ande-

ren, bekwamer, volmaakter? Neen. Wel anders.

In ons binnenste hebben we dan ook de passie ontdekt voor Christus. Er is iets tussen ons en Hem. In het diepst van onze ziel heeft Hij ons 'gekwetst' en van die kwetsuur zijn we nooit meer genezen. Alles spreekt ons over Hem. Daarom boeien ons ook zijn vrienden: de armen, de kleinen, de kinderen en de zondaars. Dat kan ons zelfs parten spelen. Men zegt ons wel eens: 'Jullie zijn naïef, onaangepast en kennen de wereld niet.' Maar het is sterker dan onszelf.

Verder leeft in elk van ons het verlangen om leven te schenken door woorden en door handelingen: de bronnen van leven die de sacramenten zijn. Elke priester wil ergens vader zijn en leven schenken. *Mischien hebt u in Christus duizend opvoeders, maar veel vaders hebt u niet. Ik ben het die u door het evangelie in Christus Jezus heb verwekt* (1Kor 4,15).

Wie van Christus houdt, heeft ook altijd een passie voor de Kerk. Wie het Hoofd bemint, houdt ook van de ledematen. Zelfs als wij aan de Kerk lijden, aan haar zwakheid en lauwhoed en haar compromissen, houden we van de Kerk en nog meer naarmate we ouder worden. We bekritisieren ze soms, maar we weten ook dat we als priesters alles aan haar te danken hebben. Als zoveel mensen naar ons toekomen om te horen en te ontvangen, dan hebben we dat alleen aan haar te danken. Zelf verdienen wij zo'n krediet niet.

We kennen ook de vreugde van de interioriteit. Onze vreugde zit vooral aan de binnenkant: de vreugde van het bidden, van de stille dienstbaarheid en de ongeziene toewijding, van het feit dat zo velen

zich aan ons toevertrouwen in hun lijden en beproevingen. We kennen de vreugde ook van de intercessie: van voor anderen te mogen voorspreken zoals Mozes op de berg (vgl. Ex 17,8-16).

Ten slotte is er de vreugde van de evangelische vrijheid. De onthechting van bezit, familie en eigen wil is een discrete bron van blijdschap. Arm zijn maakt vrij, ongetrouwd zijn om het Koninkrijk Gods maakt het hart onverdeeld. Zelfs de gehoorzaamheid doet de zin voor initiatief niet afknappen. Ze verdubbelt eerder de kracht, omdat het je online brengt met Gods krachtige wil. *Ieder die zijn huizen, broers, zusters, vader, moeder, kinderen of landerijen heeft achtergelaten omwille van mijn naam, zal het honderdvoud daarvan krijgen en deel hebben aan het eeuwig leven* (Mt 19,29). 'Wie loslaat wordt gelukkig, zegt Jezus, en wel nu al in dit leven.'

Beste broeders, priesters, we willen u danken omdat u de trouwe helpers bent gebleven van uw bisschoppen, ook in

deze moeilijke tijden. *Jullie zijn altijd bij Mij gebleven toen Ik werd beproefd* (Lc 22,28) zei Jezus, en elk van ons zegt het Hem dankbaar na.

Er is hoop. En we vragen u: 'Blijf hopen,' in die mate zelfs dat God er zich over verwondert: 'La foi que j'aime le mieux, dit Dieu, c'est l'espérance. La foi, ça ne m'étonne pas, ça n'est pas étonnant ... Mais l'espérance, dit Dieu, voilà ce qui m'étonne' – Het geloof dat ik het meest bemin, zegt God, is de hoop. Geloof verbaast me niet, is niet verbazingwekkend ... Maar de hoop, zegt God, die blijft me verbazen. (Ch. Péguy, *Le Porche de la deuxième vertu*).

Moge de God die onze hoop is, u vervullen met alle vreugde en vrede in het geloven, zodat u overvloedig van hoop, door de kracht van de heilige Geest (Rom 15,13).

De bisschoppen van België

Januari 2007